
Edina BEĆIREVIĆ¹

TAJNA IMPERIJA – KGB u Rusiji danas

SECRET EMPIRE – The KGB in Russia Today
J. Michal Waller, 1994 Westview Press Inc

Autor H. Michael Waller, prihvatio je mnogo izazova odlučivši se da napiše ovu studiju. "Da bismo saznali šta se zaista desilo sa KGB-om nakon sovjetskog kolapsa, neophodno je da se prvo osvrnemo na ulogu KGB-a prije kraha Sovjetskog Saveza i utjecaja ove organizacije na sovjetsku političku kulturu. Tomovi personalnih i literarnih zapisa te veliki broj novinarskih studija su ponudili značajna saznanja o KGB strukturi i akcijama u vrijeme komunizma. Akademskih studija je, međutim, veoma malo."

U borbi sa metodološkim preprekama na koje nailazi svaki ozbiljan istraživač pri pokušaju da pronikne u tajne obavještajnih službi i dođe do relevantnih zaključaka na osnovu informacija koje je teško sa sigurnošću provjeriti, Waller je relativno uspješno odgovorio na niz postavljenih pitanja: Šta se desilo sa bivšim Komitetom za državnu sigurnost ili Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti, koji je u liberalnom svijetu godinama bio metafora mraka, straha, konspiracije...? Da li je KGB zaista ukinut nakon državnog udara 1991, koji je označio kraj Sovjetskog Saveza? Da li je to bio kraj institucijama represije u Rusiji? Koja je bila –ili još jeste– politička moć KGB-a? Šta se desilo sa KGB liderima, oficirima, agentima i informatorima? Kakva je uloga ruskih obavještajnih institucija danas? Kako su se promijenile? Koji je njihov potencijalni efekat na druge zemlje? I posljednje i najvažnije pitanje koje Waller

---

¹ Diplomirani žurnalista, asistent na Fakultetu kriminalističkih nauka Univerziteta u Sarajevu

postavlja je, da li se ove tajne službe u Rusiji danas kontroliraju, i ko ih kontrolira?

Analizirajući personalne odnose i strukturalne promjene u "reformiranom" KGB-u, Weller, koji uz historijsku retrospektivu, posmatra period od 1992-1994, zaključuje da do 1994. suštinske promjene u načinu rada nasljednika KGB struktura zapravo nije ni bilo, te da je KGB praktično jedina institucija koju je perestrojka zaobišla. On kaže da odluka da se očuva KGB nije zavisila samo od KGB-a, već da ju je podržalo kompletno sovjetsko rukovodstvo, koje je zavisilo od zaštite državne sigurnosti.

"Preuzimajući metod rada koji je započeo šef KGB-a, Chebrikov, Ministarstvo za sigurnost (MB), Federalna kontraobavještajna služba (FSK), i vanjski obavještajni servis (SVR) nastavljaju u istom stilu komunikaciju sa javnošću od 1992-1994. godine. Svaka služba je tvrdila da je raščistila sa prošlošću, ali nijedna nije javno prezrela niti osudila praksu KGB-a i kršenja ljudskih prava.", kaže Weller.

Jedna od metoda koja je primjenjivana u promjeni imagea bila je da se ističe korisna uloga koju KGB igra u novoj, demokratskoj Rusiji i svijetu, a da se pri tom ne objašnjava kako je to tih promjena zapravo došlo. Nove službe su isticale da je njihov servis pod civilnom kontrolom i nadzorom. Mediji su u građenju novog imagea ruskih službi sigurnosti odigrali važnu ulogu, ističući ih kao faktor stabilnosti koji je odbacio stare navike. U poređenju sa službama sigurnosti na Zapadu, ruske službe sigurnosti su predstavljane kao otvorene i kooperativne za međunarodnu saradnju, a pri tom se krivio Zapad što je odbijao ponuđeno partnerstvo i saradnju na ovom polju.

Detaljno istraživanje koje je proveo Weller navelo ga je da zaključi da istinskog raskida sa prošlošću zapravo nije ni bilo. O otvorenosti i promjeni unutar ruskih službi sigurnosti Weller nije našao dokaze. Nasuprot tome, sve one koji su bili spremni na kritiku prošlosti KGB-a, novi KGB je denuncirao i ušutkao.

Weller tvrdi da su metode rada nasljednika KGB-a mnogo sofisticiranije, što ih, posebno na međunarodnom polju, čini još opasnijim nego što je to bio stari KGB. On upozorava da SVR-ova vještina da utječe na zapadnu javnost a posebno političke elite ne smije biti zanemarena, te da ono što Rusija predstavlja

kao promjene-smanjenje broja zaposlenih, promjenu unturašnje strukture, ne predstavlja suštinske promjene, i zaključuje: "Ako uzmemo u obzir proces promjene imagea, i metode koje su se koristile od 1992-1994, možemo sa sigurnošću tvrditi da su ruske obavještajne službe tek nasljednice sovjetskog KGB-a."

Dakle, na napade pojedinih hrabrih partijskih zvaničnika u televizijskom forumu, KGB je odgovorio tek najavom promjene imagea. I dok su KGB stručnjaci za odnose s javnošću govorili o zaštiti ljudskih prava, operativci su i u periodu perestrojke nastavili sa političkim pritiscima i starim metodama u ime Partije. Te su metode uključivale toleranciju i zaštitu masovne korupcije unutar nomenklature, repesiju legitimnih aktivnosti na slobodnom tržištu, održavanje unutrašnje mreže informatora, a nastavljeno je i sa progonima disidenata i kontrolom religiozne i društvene sfere, penetracijom u novi politički sistem, nelegalnim prisluškivanjem političkih oponenta i uništavanjem dokaza o tim istim ilegalnim aktivnostima. "KGB je također implementirao ono što je Helsinki Watch nazvao Gorbačevom doktrinom- da koristi silu u obračunu s nacionalnim nemirima u Kazahstanu, na Kavkazu i u Baltičkim državama. Sovjetsko rukovodstvo također je koristilo KGB da bi nastavilo 'perestrojka- stil' operacije protiv SAD-a i drugih industrijalizovanih država. Provodili su špijunažu bez civilne kontrole i nadzora; vodili su tajni rat protiv SAD-a i njegovih saveznika u formi podmetanja, dezinformacija i finansiranja anti-zapadnih i pro-sovjetskih grupa i pokreta širom svijeta.", tvrdi Weller.

No Weller ipak, na KGB nasljednike ne gleda kao na homogenu masu koja je dijelila strast za KGB prošlošću i perfidnim metodama rada. Prema Welleru, period do 1992-1994 godine karakterizirale su i velike podjele unutar KGB-a. On kaže, da još od staljinističkih čistki KGB nije bio tako podjeljen, zahvaljujući grupi KGB oficira koji su imali još ljudskog digniteta da prepoznaju kako uloga KGB-a u kočenju demokratskih reformi, igra negativnu ulogu na rusko društvo u cjelini. Weller priznaje da bi samo najveći skeptik mogao tvrditi da je Ruska Federacija u ovom periodu prošla kroz značajne reforme. "No, reforme su u oblasti unutarnje sigurnosti ipak beznačajne", tvrdi. I naravno, favorizirajući zapadni stil demokracije i način organizacije službi sigurnosti u demokratskom svijetu, on zaključuje: "Sad kad je Ruska Federacija napravila tranziciju od komunizma i često javno

ponavlja svoje namjere da usvoji zapadni demokratski sistem, Rusija promjene ne smije provoditi ugledajući se na komunizam, već tako što će se porediti sa principima zapadne demokracije. I ovdje Rusija pada na ispit.